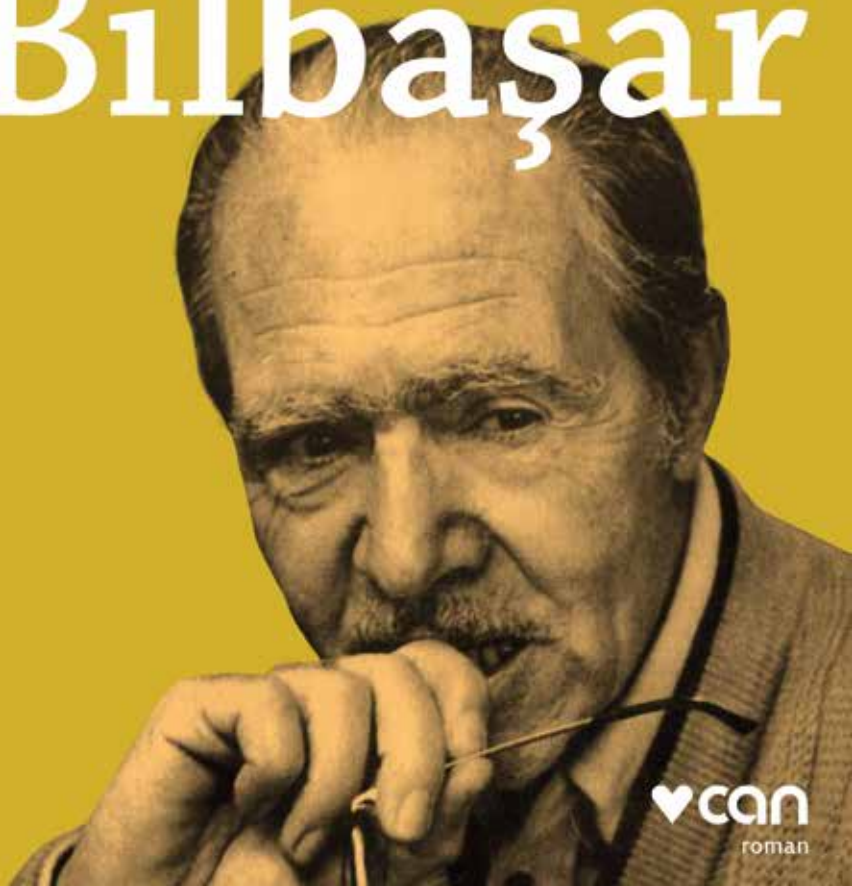

Bedoş

Kemal Bilbaşar

♥ can
roman

KEMAL BİLBAŞAR
BEDOŞ

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Yazko, 1980

Can Yayınları'nda 1. basım: Temmuz 2015, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Tamer Erdoğan

Düzeltili: Zühre Güldoğdu

Mizanpaj: M. Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-2597-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750725975

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

KEMAL BİLBAŞAR
BEDOŞ

ROMAN

♥can

Kemal Bilbaşar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Başka Olur Ağaların Düğünü, 2003

Cemo, 2003

Denizin Çağırışı, 2003

Memo, 2003

Ay Tutulduğu Gece, 2015

Cevizli Bahçe, 2015

Irgatların Öfkesi, 2015

Kölelik Dönemeci, 2015

Yeşil Gölge, 2015

Zühre Ninem, 2015

KEMAL BİLBAŞAR, 1910'da Çanakkale'de doğdu. Ortaöğrenimini 1929'da Edirne Öğretmen Okulu'nda tamamladı, iki yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya Bölümü'nden 1935'te mezun oldu. Nazilli ve İzmir Karakaş ortaokullarında öğretmenlik yapan Bilbaşar, 1961'de emekliye ayrıldı; bir süre siyasetle uğraştıktan sonra 1966'da İstanbul'a yerleşti. İlk öykülerini, İzmir'de Cahit Tanyol ve İlhan İleri'yle birlikte çıkardıkları *Aramak* dergisinde yayımladı (1939). Bilbaşar, 1945-1952 yılları arasındaki dönem hariç, sürekli öykü yayımladı, radyo oyunları yazdı, pek çok gazete ve dergide öykü, roman ve makaleleri yayımlandı. Tiyatro, senaryo ve ders kitapları da yazan Bilbaşar, 1961'den sonra daha çok roman türüne ağırlık verdi. Bilbaşar, 1939'da "Budakoğlu" öyküsüyle Ankara Halkevi Öykü Yarışması'nı, *Cemo* adlı romanıyla 1967 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü, *Yeşil Gölge* romanıyla da 1970 May Roman Ödülü'nü kazanmıştır. 21 Ocak 1983 tarihinde aramızdan ayrıldı.

Sevgili eşim Bedia Bilbaşar'a

1

Bedoş'un annesiyle babası nasıl evlendiler

Bedoş'un annesi, Adana Kadısı Nimetullah Metin Roşı'nin en küçük kızı Başı idi. Kadı efendi Arnavut'tu. Libohova'lı zenginlerin oğlan çocukları çoğunlukla İstanbul'da okurlar, kadı ya da avukat olurlardı. Nimetullah Metin Roşı de bunlardandı. Birçok sancaklarda çalıştıktan sonra Adana'ya atanmıştı. Buraya geldiklerinde Başı, on beş yaşlarındaydı. Kızıla çalan gür saçları, bal rengi iri gözleri, fildişi teniyle akranları arasında ay gibi parlamıştı. Güzelliği az zamanda Adana konaklarında dillere destan oldu. Birçok zengin anneler "Arnavut kadının güzel kızı" nı oğullarına alma hevesiyle yarışa giriştiler. Ne var ki, kadı efendi, Türkçe bilmeyen kızını Türk'e verip mutsuz etmek istemediğini ileri sürerek evlenme önerilerini hatıra gönüle bakmaksızın geri çeviriyordu.

Kadı efendigille bir sokakta oturan Hapishane Müdürü Halit Efendi'nin karısı Gülendam Hanım da Başı'yu biricik oğluna almayı kuruyordu. Gülendam Hanım, bu konuda, eski kocası Adana Valisi Kürt Bahri Paşa'nın nüfuzuna, bir de oğlunun yakışıklılığına güveniyordu. Ee... hakçası oğlu Memduh, Adana'nın en gösterişli delikanlılarından. At üzerinde pırl pırl çizmeleri, yana yıkılmış astragan kalpağıyla sokak başında görüldü mü, mahallenin bakire kızları da, taze gelinleri de cumbalara üşüşür-

ler, ona olan tutkunluklarını, “ah”lar, “of”larla duyurmaya çalışırlardı. Ama sevgili oğlu Memduh, atını mahmuzlayıp şahlandırarak bu sevdalı kadınların yüreğine daha bir coşku katmaktan öte bir ilgi göstermiyordu onlara. Elbette göstermeyecekti. Memduh da Arnavut kadı kızının sevgisiyle yanıp tutuşmaktaydı. Eve erken geldiği bir akşamüstü, başını örtüp bahçe kapısından kaçan kadı kızının al topuklarını gördüğü an bu ateş düşmüştü içine. O günden sonra Baço hakkında bilgi almak için kız kardeşlerini sorguya çekmiş, onun kızıla çalan gür saçları, iri bal rengi gözleri, fildişi teni, balık gibi vücudu olduğunu, Türkçeyi çocuklar gibi yarım konuştuğunu öğrenmiş, bu bilgiler tutkusunu artırdığından onu dünya gözüyle görme hevesine kapılmış, kız kardeşleri de, iyi komşuluk ilişkileri nedeniyle günde birkaç kez evlerine uğrayan Baço’yu, ona başörtüsüz gösterme olanağını sağlamışlardı. Ne ki yüklüğe saklanıp anahtar deliğinden kadı kızını gördükten sonra Memduh’un aklı başından gitmiş, karasevdaya tutulmuştu. Bunun üzerine Gülendam Hanım telaşlanarak tasarısını hemen uygulamaya koymuş, Vali Konağı’na giderek kadı kızının hasretiyle kavrulan biricik oğlunu murada erdirmesi için, paşanın aracı olmasını yarmıştı.

Ne var ki, Arnavut Kadı Nimetullah Metin Roşi, Bahri Paşa’nın da hatırını saymamış, kızının henüz evlilik çağına erişmediğini bahane ederek Baço’yu Memduh’a vermemişti.

O zaman Gülendam Hanım’ın Çerkez damarı kabarmış, “O vermezse ben almasını bilirim efem!” diyerek eteklerini sıvamış, kocasının hizmetindeki zaptiyelerin yardımıyla Baço’yu nasıl kaçıracağını planlamıştı.

O gün üç zaptiye, evin alışveriş hizmetlerini görmeye geldiler, atlarını avlu kapısına bağladılar. İki çarşıya pazara gitti, biri atları beklemek üzere bahçe kapısında kaldı.

Derken Gülendâ Hanım ansızın sancılanı verdi. Gülendâ Hanım'ın büyük kızı Firdevs, başını örterek kadı efendinin konağına geçti. Büyük bir telaş gösterisiyle Başo'nun annesi Tayyibe Hanım'dan yardım istedi. Çok iyi yürekli, yardımsever bir kadın olan Tayyibe Hanım, dolaptan sancıyı kesen naneruhu şişesini çıkardı. Ondan yarım bardak suya on beş damla kadar damlattı, Başo'ya verdi, "Git, bunu Gülendâ Hanım'a içir! Sancıyan yere de sıcak suya batırılmış havlu koy!" dedi.

Başo, Firdevs'le hapishane müdürünün evine geçtiği sırada ikinci ezanı okunuyordu. Genç kız, üst kat merdivenlerini tırmanırken, birden güçlü kollarla sarıldığını, ağzının bir bezle tıkandığını fark etti. Bu saldırı öyle ansızın olmuştu ki, Başo, bağırma bile akıl edememiş, salt elinden bardağı düşürmüştü. Ortalığa naneruhu kokuları yayılmıştı. Başo, bu kokuyu ömrü boyu anımsayacaktı.

Memduh, kollarıyla sardığının kulağına, "Kadı kızı, korkma! Kılına dokunmayacağım. Direnip işimi zorlaştırma!" dedi tatlı bir sesle. Başo, bu sese ömrü boyu itaat edeceğini sezinlemiş gibi kendini bu güçlü kollara bıraktı.

Memduh, kız kardeşi Firdevs'in yardımıyla Başo'yu kara çarşafa sarıp rahatça merdivenlerden indirdi. Yukarı sahanlıktan durumu izleyen Gülendâ Hanım, "Bu gece hapishane hocasını çağırıp nikâh kıydırmayı unutma Memduh!" diye bağırdı artları sıra.

Memduh, avlu önünde bekleyen atlardan birinin terkisine Başo'yu bindirdi, kendisi de eğerin üzerine sıçradı, öteki atlardan birini zaptiye eri yedeğine aldı, yoldan toz kaldırarak uzaklaştılar.

Aradan uzun zaman geçtiği halde kızının eve dönmediğini gören Tayyibe Hanım meraklandı, Başo'yu alıp getirmesi için hizmetçisini Gülendâ Hanım ile yolladı.

Hizmetçiyi karşılayan Firdevs, yaşlı kadının Başo'yu almaya geldiğini öğrenince telaş ve coşku gösterisiyle,

“Aman yarabbi! Güzel Başocuğumun başına bir hal mi geldi yoksa? İlacı anneme içirir içirmez konağınıza dönmüştü, bir saat önce...” dedi, hizmetçiyi sözlerine inandırdı.

Ama kadı efendi, eve geldiğinde, karısından Başo’nun ilaç götürdüğü hapishane müdürünün evinden dönmediğini öğrenince kızının, büyük olasılıkla onlar tarafından kaçırılmış olacağını düşündü, hemen kadılık kolcularını kaçanların ardına saldı. Ne ki, kolcular iki gün sonra elleri boş döndüler. İl sınırları içinde, hiçbir yerde izlerine rastlayamamışlardı.

Bu süre içinde Gülendam Hanım, Bahri Paşa’yı bir kez daha ziyaret etti. Oğlunun kadı kızını, gönül rızasıyla kaçırdığını, nikâh da kıydırdığını bildirdi. Bahri Paşa bu habere göbeğini oynata oynata güldü. Doğrusu eski karısı, pašalık hatırını saymayan inatçı Arnavut’a, hak ettiği cezayı vermişti.

“Afferim Gülendom!” diye sırtını okşadı eski karısının. “Oyununi çoh beğenmişem!”

Gülendam, Bahri Paşa’nın oyuna, öyküye bayıldığını bilirdi. Arabasıyla hükümet konağına giderken bile oyun icat ederdi paşa. Bir gün seyisini gönderip okul çocuklarının çevresine toplandığı simit tablasını devirtmiş, çocuklar da dağılan simitleri kapışıp kaçmışlardı. Simitçi ağlayarak saçını başını yolarken, paşa kasıklarını tutarak gülmüştü. Sonra da simitçiye iki altın ihsan etmişti. Bunu duyan simitçiler, o günden sonra paşanın geçeceği yollara dizilmeye başlamışlardı. Simitçilerin bu tutumu karşısında, “Ben de bu Adanalı fellahları akıllı sanırdım. Meğerki heç akılları yokmuş. Her gün biri yoluma çıkıp iki sarı lirayı cebe indirmek için sıraya girmesini bile beceremediler, he vallaha,” dediğini anımsadı.

Bahri Paşa gülümseyerek başını sallayan eski karısına bir kese altın verdi, “Ha bu keseyi al! Yovrilerin heçbir

şeyden mahrum olmalarını istemem. Bilirsin, Memduh karatasını oğlum kimi severim,” dedi.

Evet, doğruydu. Boş gezenin baş kalfası oğlu, her gün Vali Konağı’na gider, paşayı eğlendirirdi. Paşa tavlada oynamayı severdi. Oyun sırasında Memduh ona türlü güldürücü öyküler anlatırdı. Tavlada yenersen paşadan bir mecidiye, yenilirse bir altın bahşış alırdı. Paşanın en büyük zevki tavlayı zaferle kapayıp hasmının koltuğu altına vermektir. Kesesinden bir altın çıkarıp avucuna tutuşturduktan sonra, “Hadi get, oyunu öğren de gel! Bu sarı lire ile de yenilmenin acısını unutmaya çalış. Biz Osmanlılar Viyana bozgunundan beri yenilmenin acısını unutamamışık. Yenelim deyi girdiğimiz her dövüşte alta düşmüşük. En sonu padişahlarımız saraylarına kapanıp şarapla karıyla avunmuşlardır,” demeyi de unutmazdı.

Gülendam Hanım, paşanın verdiği keseyi koynuna yerleştirerek, “Tanrı ikbalini arttırsın paşam!” deyip çekildi.

O gün Memduh’un kadı kızını kaçırdığı haberi kente yıldırım hızıyla yayıldı. Coşkulu söylenti kadı efendinin kulağına da geldi ve Nimetullah Metin Roşi, akşamüstü cübbesini uçura uçura Vali Paşa Konağı’nın selamlık merdivenlerini tırmandı. Bahri Paşa, kadı efendiyi güleryüzle karşıladı; bozuk aksanlı Türkçesiyle, “Buyurun kadı efendi! Konağımızın yolunu derhatır etmenizden ziyadesiyle memnun oldum. Hoş geldiniz!” dedi, yer gösterdi, soğuk şerbet söyledi. Konağa ateşi burnunda gelen kadı efendi, vali paşanın kendisiyle alay eder gibi konuşmasından daha da fitillenmişti, burnundan soluyordu. Vali paşa bilmezlikten gelerek ziyaret sebebini sorunca parladı, “Malumu samileri, üç gündür kızım kayıp. Hayatı memarı hakkında hiçbir malumat alamadım. Kolcularım, vilayet sınırları içinde aramadık yer bırakmadılar. Ama bugün, sevgili kızımın, hapishane müdürümüzün

hayta oğlu tarafından, zor kullanılarak kaçırdığını öğrendim. Kızımın iadesi için baba oğula emir buyurmanızı ricaya geldim. Aksi halde ben de zora başvuracağım.”

Bahri Paşa maroken koltuğuna iyice yaslandı, “İyi ama kadı efendi, benim mesmuatım¹ sizinkine uymuyor,” dedi. “Kerimeniz hanım, Halit Bey’in oğlu tarafından zor kullanılarak kaçırdılmamış ki. Bu iş, gönöl rızasıyla olmuş. İki gencin birbirlerini sevdiklerini evvelce de size arz etmiştim. Ama siz buna itibar etmediniz.”

Kadı efendi kalkıp kalkıp oturdu: “Benim kızım temiz süt emmiştir, has Arnavut’tur. Anasına babasına da, geleneklerimize de itaatkârdır. Zor kullanmasalar onu asla götüremezlerdi.”

Bahri Paşa alaycı gülüşünü sürdürdü: “Sevda bu kadı efendi, padişah fermanı bile dinlemez. Siz kızınızı Allah’ın emriyle peygamberin kavliyle vermeyince, yavrucağ başka çare görememiş, gönöl rızasıyla kaçırmış sevdigine. Ne denebilir? İsterseniz her iki genci buraya getirteyim, kızınızın ağzından kulağınızla duyun bu gerçeği.”

Kadı efendi, kızının bağlılığına o denli güveniyordu ki, vali paşanın önerisini hemen kabul etti.

Ertesi günü Bahri Paşa, ilkin Ermeni kâhyası Boğos Efendi’yi yolladı Gülendam Hanım’a. Başo’nun Vali Konağı’nda babasıyla yüzleştirildiğinde Memduh’a gönöl rızasıyla kaçığını söylemezse, kızı babasına geri vermesi gerekeceğini, kadı kızını buna göre hazırlamalarını tembihledi. Sonra da iki sevgiliyi Payas’tan alıp getirmeleri için zaptiyeler gözetiminde kendi makam arabasını yolladı.

Vali Konağı’ndaki yüzleşme, kadı efendiyi canevin-den yaraladı. Zifaf gecesinde yakışıklı kocasına gönlünü

1. İşitilen, haber alınan şeyler. (Y.N.)

kaptıran Başı, bekâretini yitirmiş ayıplı bir kadın olarak baba evine dönmeyi de onuruna yediremedi. Arnavutça olarak, “Suçum büyük, yüzünüze bakmaya utanıyorum, beni evlatlıktan reddetseniz de haklısınız ama söyledikleri doğru: Hapishane müdürünün oğluna kendi rızamla kaçtım ben,” dedi babasına.

Kızının ağzından bu açıklamayı işiten kadı efendi sapsarı kesildi. Boğazı tıkanığından bir şey söyleyemedi. İki zaptiye erinin yardımıyla salondan çıktı.

Kadı Nimetullah Metin Roşı, ertesi gün Bahri Paşa’ya istifasını yolladı. Hemen o gün eşyalarını toplayıp karısıyla Adana’dan ayrıldı, memleketine döndü.

Başı, babasıyla annesinin kendi yüzünden Adana’dan kaçtıklarını öğrendiğinde çok ağladı, bir hafta da hasta yattı. Ne var ki, kocasının, kaynanasının, görümcelerinin sevgi ve sevecenlik dolu ilgileri, on beş yaşındaki geline, ana baba yokluğunu unutturmakta gecikmedi. Başu’yla, özellikle Gülendir Hanım meşgul oluyordu. Bir zamanlar cariyeye olarak girdiğı Vali Konağı’nda kendisine belletilenlerle birlikte Türkçe konuşmasını da ona öğretiyordu.

2

Bedoş dünyaya geliyor

Evliliklerinin ikinci yılında, Başu’nun bir yavru dünyaya getireceğı belli oldu. Bu olay kaynanasıyla görümcelerinin Başu’ya karşı olan sevgi ve ilgilerini artırdı. Yavrusunu düşürür korkusuyla ona hiçbir iş gördürmüyorlar, çevresinde pervaneler gibi dönüyorlardı. Gülendir Hanım, doğacak yavru için Safranbolu’dan sedef kakmalı bir beşik; loğusa karyolasını ve beşiğı süslemek için

Şam'dan yatak takımları, şal örtüler; İstanbul'dan canfes yorganlar getirtti. Halalar doğacak yeğenleri için zıbınlar, kundak takımları dikip işlediler.

Doğum günü yaklaşınca kayınbabanın tuttuğu ünlü ebeler evde yatıp kalkmaya başladılar. Gülendam Hanım, biricik oğlunun doğacak yavrusunu kucağına almak, öpüp koklamak özlemiyle geceleri uyuyamaz oldu.

Bir gece sabaha karşı Memduh, annesinin kapısını vurdu, "Anne, anneciğim! Çabuk kalk! Başo'ya bir hal oluyor," diye sızlandı.

Gülendam Hanım, kocası o gece hapishanede nöbetçi olduğundan yalnızdı. Henüz yatmıştı, dalmak üzereydi. Oğlunun heyecanlı sesini duyunca fırladı, kapıyı açtı, "Nesi var? Sancılanmaya mı başladı yoksa Başo?" dedi.

Memduh omuzlarını kaldırdı:

"Bilmiyorum anne. Az önce helaya gitmişti. Odaya döndüğünde sapsarıydı, boncuk boncuk terliyordu. Korktum, size geldim. Hekim çağırayım mı anne?"

Gülendam Hanım vaktin geldiğini anlamıştı; oğlunu heyecanlandırmamak için, "Dur hele," dedi, "ebeleri kaldırayım, bir görsünler bakalım. Hekime ihtiyaç duyarlarsa sana haber salarım." Sırtına bir hırka geçirirken ekledi: "Sen şimdi git, Firdevs'i, Tevhide'yi uyandır. Onları benim yanıma gönder. Sonra benim odama git, orada istirahat et!"

Gülendam Hanım bunları söyledikten sonra eteklerini uçurarak uzaklaştı. Ebelerin kapısını dövüp onları uyandırdıktan sonra oğlunun odasına koştu. İçeri girip yatağa uzanmış, gözleri korkuyla bakan sevgili gelinin yanına oturdu. Doğum sancısıyla dudaklarını ısırarak Başo'nun terli alnını, yüzünü okşadı:

"Nasılsın yavrum? En sonu sancılandın değil mi güzel kızım? Korkma! Şimdi geçer bir tanem! O kiraz dudaklarını ısırıp kanatma sakın! Çirkinleşirsin sonra. Al şu mendili ısır!"

"Bedia, efendim!" dedi. "Dedem koymuş bana bu adı. Trenle geçerken Toros Dağları'nın güzelliğine bakıp hayran olmuş da, 'Bir doğa harikası bu, bir bedia,' demiş. Sonra beni kucağına almış, 'Benim torunum da doğa harikası... Adını Bedia koyacağım!' demiş, üç kez kulağıma, Bedia, Bedia, Bedia diyerek adımı koymuş."

Bedoş'ta Kemal Bilbaşar, öğretmen olmayı kafasına koyan Bedia'nın çocukluk ve ilköğrenlik yıllarını anlatırken Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke yıllarının İstanbul'undan kesitler de veriyor. Bedoş'un Arnavut kökenli annesi Başo Hanım, Çerkes kökenli babası Memduh Bey ve kardeşleri Leman ve Fethi'den oluşan ailesinin bu sıkıntılı yıllarda ayakta kalma mücadelesini izlerken başarıyla çizilmiş ikinci tiplerle de karşılaşyoruz.

